

DE DICTATUUR VAN TITELS EN WITREGELS.

De nieuwe vertaling van psalm 8 semiotisch belicht

door Nico de Lange (Young Semanet).

Gepubliceerd in: W.M. Speelman (red), *Ruimten*, Semiotische analyses 2, Tilburg 1995, pp. 23-28

Inleiding

In het voorjaar van 1991 werd de werkgroep Young Semanet⁽¹⁾ opgericht.

Deze werkgroep bundelt de krachten van enige theologen die zich bezighouden met de analyse van (in hoofdzaak) teksten met behulp van de structurele semiotiek van A.J. Greimas en de Parijse School. Het voorvoegsel 'Young' is opgenomen om de werkgroep te onderscheiden van de sedert 1976 actieve groep SEMANET: afkorting van 'Semiotische Analyse door Nederlandse Theologen'.

Het onderzoeksobject van de werkgroep bestond uit de nieuwe vertaling⁽²⁾ van psalm 8. Het lezen van psalm 8 levert vragen op die worden opgeroepen door de bladspiegel van de tekst. De tekst wordt door drie witregels ingedeeld; bij een eerste lezing valt ogenblikkelijk de gelijkkluidende vertaling op in de verzen 2 en 10, een insluitingsfiguur of *inclusie*. Deze stijfijfiguur echter wordt verbroken door de komma in vers 2 na het woord aarde, waar in vers 10 een punt staat.

De bladspiegel werkt verder in een bepaalde mate suggestief; zo wekt de witte regel tussen de verzen 3 en 4 de suggestie van een omslag. Ook de geïsoleerde positie van de verzen 1 en 10 is te betitelen als 'suggestief'.

Deze gegevens zijn juist voor een semiotische analyse van belang. Greimas onderscheidt namelijk, in navolging van F. de Saussure, de vorm van de expressie en de vorm van de inhoud. In het geval van psalm 8 betekent dit globaal het onderscheid tussen de bladspiegel en de inhoud, resp. de zin, van psalm 8. Tussen beide elementen bestaat volgens Greimas in de natuurlijke talen geen conformiteit. Met andere woorden: de vorm van de expressie (de bladspiegel) en de vorm van de inhoud (de zin) komen in iedere willekeurige context op volstrekt unieke wijze bijeen (semiosis), en vormen zo betekenis.⁽³⁾ Het moge duidelijk zijn dat deze benadering op wetenschappelijke wijze verantwoordt wat een ieder weet: bladspiegels, witregels en opschriften zijn geenszins vrijblijvend en onschuldig, maar juist uiterst suggestief. Een totaal andere bladspiegel levert bij een zelfde inhoud totaal andere betekenis.

Het doel van de bijeenkomsten van de werkgroep Young Semanet was tweeledig:

Allereerst wilde de werkgroep zich verdiepen in het instrumentarium van Greimas en de Parijse School door middel van een praktijk-oefening. De operationalisering van het instrumentarium staat hierbij centraal.

In de tweede plaats lag het in de lijn der verwachting dat bij deze praktijk-oefening een beter zicht zou komen op de procedure van de betekenisvormgeving die gepaard gaat met de lezing van psalm 8. Een verslaglegging van deze procedure leek de werkgroep zinvol, waarvan thans akte. Om deze verslaglegging voor een breder publiek toegankelijk te maken is voorzien in een korte inleiding in de semiotiek.

Een semiotische lezing van een tekst betekent een avontuur, in die zin dat alle 'voorkennis' tijdelijk terzijde wordt geplaatst ten gunste van de concrete tekst zelf. De tekst heeft, door zijn vastlegging op schrift, een zekere autonomie. Hij staat los van tijd en plaats van zijn ontstaan. De semiotische analyse is gericht op de micro-wereld die opgesloten ligt in de tekst (tekstimmanentie).

De micro-wereld in de tekst bestaat uit keuzes uit de mogelijke betekenissen die kunnen worden toegekend aan woorden, begrippen etc. Deze keuzes zijn gemaakt door de organisatie van de tekst. Deze organisatie uit zich in de diverse relaties die termen in een tekst met elkaar aangaan. Voorts komen de keuzes voort uit het onderlinge onderscheid tussen de diverse termen, met andere woorden: het gaat om betekenisvormgeving door verschil.

Wij weten bijvoorbeeld wat wit is, omdat die kleur verschilt van andere kleuren, bijvoorbeeld zwart. Anderzijds kan verschil slechts herkend worden tegen de achtergrond van gelijkheid: in ons voorbeeld berust het verschil wit - zwart op hun vergelijkbaarheid als kleur.⁽⁴⁾ De tekst werkt daarbij altijd in paren van twee. Hij kent aan woorden die een veelheid van betekenissen kunnen hebben (virtuele of mogelijke waarden) hun specifieke betekenis (actuele waarde) toe door de keuzes. Het gaat in de analyse om deze uniciteit van de tekst qua organisatie. De analyse laat zich dan ook door de tekst alleen zeggen.

Een semiotische analyse wil in deze slechts beschrijvend te werk gaan. Zij wil de eigen organisatie

van de inhoud van de tekst op het spoor komen.

Op basis van deze innoverende leerstukken (tekstimmanentie en betekenisvormgeving door verschil) is door Greimas een model ontwikkeld dat inzicht geeft in de procedure van betekenisvormgeving: het zogeheten generatief traject.

Dit generatief traject is een model waarin wordt weergegeven hoe een fundamentele tegenstelling op diepteniveau bepalend is voor de veranderingen (transformaties) die de tekst domineren. Deze transformaties worden, als de tekst ontstaat, bekleed met waarden en elementen die verwijzen naar concrete de werkelijkheid, waarover de tekst iets wil zeggen. Een tekst ontstaat (wordt gegenereerd) vanuit de meest abstracte tegenstelling op het diepteniveau. Op het oppervlakteniveau worden de tegenstellingen in een relatie tot elkaar geplaatst. Deze relaties worden voorts van discursieve structuren voorzien, dat wil zeggen: zij worden voorzien van posities die verwijzen naar tijden, plaatsen en actanten. De figurativisatie en thematisatie voorzien deze posities op het discursieve niveau van hun concreetheid. Tenslotte resulteert dit proces op het manifestatieniveau in een concrete uiting, die we in het kader van dit artikel de tekst noemen.

GENERATIEF TRAJECT			
		syntactische component	semantische component
semio-narratieve structuren	diepteniveau	FUNDAMENTELE SYNTAXIS	FUNDAMENTELE SEMANTIEK
	oppervlakte niveau	NARRATIEVE SYNTAXIS	NARRATIEVE SEMANTIEK
discursieve structuren		DISCURSIEVE SYNTAXIS discursivisatie <ul style="list-style-type: none"> — actorialisatie — temporalisatie — spatialisatie 	DISCURSIEVE SEMANTIE thematisatie figurativisatie
MANIFESTATIENIVEAU			

Bij de analyse van een object wordt het generatief traject in omgekeerde volgorde gehanteerd: vanuit het manifestatieniveau wordt via de discursieve structuren een weg gezocht naar het meest abstracte niveau van de semio-narratieve structuren (in bovenstaand schema: van onder naar boven).

Het model kent naast de diverse niveaus twee componenten die op ieder niveau een rol spelen: de syntactische en de semantische component. Beide componenten zijn slechts als onderscheiden, en niet als gescheiden van elkaar te analyseren.

De syntactische component wordt veelal geformuleerd in tijd-ruimtelijke categorieën. Zij beschrijft hoe de veranderingen en bewegingen van de inhoud, die abstract geformuleerd zijn op diepteniveau, zich ontplooiën in fasen.

De instrumenten hiervoor zijn samengevat in de narratieve reeks, die de verandering tussen twee toestanden weergeeft, aangeduid als beginstadium en eindstadium. De verschillende stappen om te komen tot een verandering van beginstadium naar eindstadium zijn achtereenvolgens de manipulatie (of beïnvloeding), de competentie (of toerusting), de performantie (of handeling) en de sanctie (of beoordeling).

Begin-	Transformatie				Eind-
stadium	manipulatie	competentie	performantie	sanctie	stadium

In deze narratieve reeks gaat het erom dat een handelend subject door de destinator of bestemming tot een handeling (performantie) wordt gebracht (manipulatie). Om die handeling te kunnen voltrekken zal het handelend subject eerst daadwerkelijk handelend subject moeten worden door het verwerven van de zogenaamde modaliteiten van handelen: kunnen handelen en/of weten te handelen, resp. willen en/of moeten handelen. De verwerving van deze modaliteiten geschiedt door de destinator of diens gedelegeerde. In de fase van de sanctie wordt door de destinator of een gedelegeerde de handeling, en daarmee de transformatie, beoordeeld.

Zo wordt het subject van handelen gaandeweg de reeks geconstrueerd in de respectievelijke fasen: virtueel subject, actueel subject, gerealiseerd subject en erkend subject van handelen.⁽⁵⁾

De narratieve reeks wordt dan ook concreet door middel van het doen opkomen, resp. doen verdwijnen van acteurs (de actorialisatie) en veranderingen in tijd en plaats (resp. temporalisatie en spatialisatie) op discursief niveau.

De semantische component beschrijft hoe de tegenstellingen in het tekstgeheel worden verbonden met micro-verhalen, of figuren. Voorbeelden van dergelijke figuren zijn 'Kosmos' en 'Lichamelijkheid'. Zij bepalen de organisatie van de concrete termen die deze figuren in de generatie van de tekst zodanig bekleeden dat zij sterk op de werkelijkheid gaan lijken. Deze organisatie voltrekt zich middels de onderlinge relaties tussen de losse termen.

De losse woorden hebben op zich slechts virtuele waarde maar krijgen hun actuele waarde door plaatsing in het tekstgeheel, waar de eigen organisatie de relaties bepaalt. Binnen een zin staan zij zo in onderlinge (dis-)continuïteit. Greimas heeft het instrumentarium van dit model meer en meer ontwikkeld en verfijnd. Bovenstaande punten zijn slechts de meest fundamentele elementen.

De analyse van de vertaling van psalm 8 volgt de route die zojuist is aangestipt aan de hand van enkele vragen (cursief weergegeven). Deze vragen zijn in de loop der tijd ontwikkeld door SEMANET, onze 'grote broer'. De analyse wordt door deze vragen concreet toegespitst, op een wijze waarin de verworvenheden van de methode zijn behouden, maar de theoretische voetangels en klemmen hanteerbaar zijn gemaakt.

Na de weergave van de tekst volgt de analyse aan de hand van deze vragen.⁽⁶⁾

De tekst (nieuwe vertaling)

De analyse beperkt zich tot de vertaling zelf; titel, noten en cijfers in de marge vallen buiten het onderzoeksobject. Het zal blijken dat de semiotische analyse nogal wat kritiek oplevert ten aanzien van deze punten.

Wel is in de onderstaande weergave voor het gemak de nummering van de nieuwe vertaling gehandhaafd, aangevuld met een alfabetische onderverdeling.

1 Voor de koorleider. Op de Gittit. Een psalm van David.

2a O HERE, onze HERE,

b hoe heerlijk is uw naam op de ganse aarde,

c Gij, die uw majesteit toont aan de hemel.

3a Uit de mond van kinderen en zuigelingen

b hebt Gij sterkte gegrondvest, uw tegenstanders ten spijt,

c om vijand en wraakgierige te doen verstommen.

- 4a Aanschouw ik uw hemel, het werk van uw vingers,
 b de maan en de sterren die Gij bereid hebt:
- 5a Wat is de mens, dat Gij zijner gedenkt,
 b en het mensenkind, dat Gij naar hem omziet?
- 6a Toch hebt Gij hem bijna goddelijk gemaakt,
 b en hem met heerlijkheid en luister gekroond.
- 7a Gij doet hem heersen over de werken uwer handen,
 b alles hebt Gij onder zijn voeten gelegd:
- 8a schapen en runderen altogader
 b en ook de dieren des velds,
- 9a de vogelen des hemels en de vissen der zee,
 b hetgeen de paden der zeeën doorkruist.
- 10a O HERE, onze HERE,
 b hoe heerlijk is uw naam op de ganse aarde.

De analyse

Discursief niveau

Het niveau 'direct onder' de manifeste tekst wordt het discursief niveau genoemd. Dat is het niveau waar de diverse posities elkaar opvolgen. Deze posities worden ingenomen door actanten, plaatsen en tijden die de enunciator (degene die de tekst uit^[7] buiten zichzelf in de tekst plaatst.

Ook volgen de diverse waarden elkaar op die aan deze posities gekoppeld zijn. Deze waarden verwijzen naar de werkelijkheid waarover de tekst iets wil zeggen (discursieve semantiek).

In de discursieve semantiek wordt de procedure van de figurativisatie aan de orde gesteld. Deze procedure beschrijft hoe verwijzingen naar de bestaande wereld een plaats krijgen in de tekst. Deze verwijzingen, figuren genoemd, vertellen een soort micro-verhalen die ons aanspreken omdat er een bepaalde herkenning is vanuit de werkelijkheid.

De discursieve semantiek wordt beschreven door per scène na te gaan

of er reeksen woorden te vinden zijn die een inhoudelijk element gemeen hebben (het agrarische, beroep, familieband: trajecten). Met andere woorden: is er een traject dat in de tekst overheerst?

In psalm 8 zijn door ons een tiental figuren getraceerd. Deze figuren vloeien voort uit het verzamelen van diverse tekstelementen die op een bepaalde manier met elkaar samenhangen.

1. Kosmos:
Aarde, hemel, maan en sterren, schapen, runderen, dieren, vogels, vissen, zee, veld.
2. Lichamelijkheid
Mond, vingers, handen, voeten.
3. Mensen
Kinderen, zuigelingen, mens, mensenkind, tegenstander.
4. Koninklijk
Majesteit, heerlijkheid, luister, gekroond, heersen, bijna goddelijk.
5. Heersen, c.q. ongelijke verhoudingen
HERE, heersen, sterkte grondvesten, onder de voeten leggen, doorkruisen, bereiden.
6. Kwaad
Tegenstanders, vijand, wraakgierige, zee.
7. Lofprijzen
Naam, mond, heerlijk, sterkte gegrondvest, majesteit tonen, heerlijkheid en luister.
8. Zichtbaarheid
Sterkte, tonen, aanschouwen, omzien.
9. In het bestaan roepen
bereid hebt, is gegrondvest, gemaakt, gekroond, gelegd.
10. Verwondering
hoe, wat, hoe.

Vers 1 levert enkele figuren op die niet opnieuw worden hernomen. Wellicht vormt vers 1 daarmee een apart segment.

Een volgende stap na het traceren van figuren betreft de vraag in naam van welk principe deze figuren bij elkaar zijn gebracht binnen het tekstgeheel. Deze vraag betekent een toename van abstractie die nodig is om te komen tot de fundamentele tegenstelling die het tekstgeheel beheerst. De zogenaamde thema's die we hier op het spoor komen zijn in opposities geformuleerd (vergelijk de inleiding: betekenisvormgeving door verschil). De opposities zijn de volgende:

/nietsheid/ vs /allesheid/
/onmacht/ vs /macht/
/grootheid/ vs /kleinheid/
/eigendom/ vs /geschenk/
/veelheid/ vs /eenheid/
/orde/ vs /wanorde/
/dialogaal/ vs /stom/

Deze opposities beschrijven als geheel een zekere mate van beweging. Het zicht op deze beweging kan worden verhelderd door de tweede component van het generatief traject: de syntactische component. Hier volgen de acteurs en de verschillende plaatsen en tijden elkaar op (discursieve syntaxis).

Om de discursieve syntaxis te beschrijven worden diverse vragen gesteld om te bepalen of we binnen *het tekstgeheel kleinere onderdelen kunnen afbakenen waaruit het geheel is opgebouwd. Om dat te achterhalen gaan we na of er een personage is dat verschijnt of verdwijnt, en of er een verandering is in plaats of tijd.*

Om de bevindingen van deze vragen beter te kunnen waarderen gaan we verder na of *personages anders worden bepaald of anders benoemd. Het gaat erom welke wijzigingen zich daarin aftekenen en welke relaties de personages met elkaar onderhouden.*

Tenslotte gaat het om *een verband tussen veranderingen in de plaatsaanduidingen, resp. tijdsaanduidingen en veranderingen in de personages.*

Het meest evidente resultaat dat aan de hand van deze vragen wordt gevonden is de aspectsaanduiding door de werkwoorden. Alle verzen hebben een duratieve of procesmatige (vs. punctuele) dimensie, dan wel een perfectieve of voltooid (vs. imperfectieve) dimensie, met uitzondering van vers 4a: 'aanschouw' is punctueel.

De tekst levert een statisch beeld op. Er is sprake van een situatie van zijn, een *nunc stans*.

Op het eerste gezicht leveren de resultaten van de discursieve syntaxis weinig op voor de betekenisvormgeving van de tekst. De beweging die door de thematische opposities wordt gesignaleerd vindt op het discursieve niveau op het eerste gezicht geen bevestiging in de syntaxis.

Echter: tegen de achtergrond van de syntaxis en semantiek van het oppervlakte-niveau zal de discursieve syntaxis wel haar plaats krijgen in de betekenisvormgeving. De wisselwerking tussen de verschillende niveaus en de beide componenten van het generatief traject blijkt van wezenlijk belang voor de betekenisvormgeving in psalm 8.

Semio-narratieve structuren: oppervlakte-niveau⁽⁸⁾ en diepte-niveau

De in het discursief niveau ontdekte situatie van zijn krijgt haar juiste plaats slechts op het *oppervlakte-niveau*, waar de narratieve reeks centraal staat. Het narratieve gebeuren veronderstelt een verandering, een transformatie.

De belangrijkste vragen die deze transformatie aan het licht kunnen brengen bewegen zich rond *het begin van het verhaal/de tekst en het vervolg of het einde ervan. Wanneer blijkt dat er iets is wat aanvankelijk aan een personage ontbreekt en dat hij/zij later verwerft, dan wel dat er iets is wat een personage eerst wél heeft en later niet meer heeft komt de vraag aan de orde wie of wat de personage beweegt, om tot handelen over te gaan. Tenslotte wordt nagegaan of er een evaluatie plaatsvindt over het programma van het (hoofd)personage.*

Het gaat in dit alles om een overgang van een bepaalde situatie van zijn naar een nieuwe situatie van zijn.

In psalm 8 is sprake van:

1. overwegend perfectiviteit en durativiteit, dat wil zeggen, termen die een situatie van zijn kenmerken;

2. sanctie-categorieën, dat wil zeggen: er wordt een oordeel uitgesproken over een voltrokken, maar niet gedramatiseerde, overgang tussen twee situaties van zijn^[9].

Onze semiotische bevindingen tot nu toe leiden tot de vaststelling dat Psalm 8 één grote sanctie vormt. De transformatie die gesanctioneerd wordt is voorondersteld, maar niet gedramatiseerd. De psalm spreekt een euforische cognitieve sanctie uit over het handelen van de HERE.

De actant HERE komt onder verschillende invalshoeken in de hele psalm terug. Er is sprake van recurrentie (dat wil zeggen: herhaling van concrete taaluitingen) van termen die op de HERE betrekking hebben. Het gaat hier om herhalingen die voor de interne organisatie zinvol zijn. Enerzijds komt deze actant op een objectiverende, afstandelijke wijze naar voren (verzen 2, 3), anderzijds wordt de anafoor 'Gij' opgenomen, een term die terugwijst naar de HERE. Deze anafoor staat in een nauwe relatie met het 'ik' van de tekst (verzen 4v).

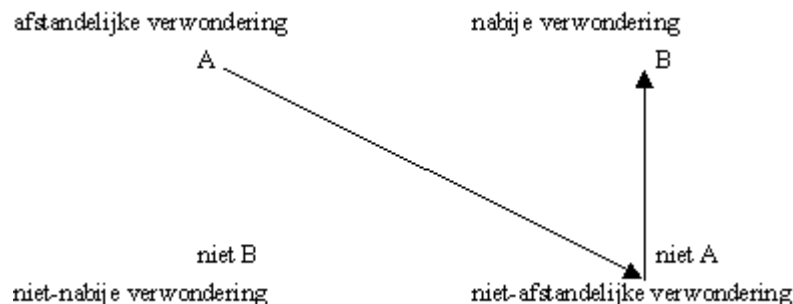
Dit laatste gegeven blijkt semantisch gezien de basis voor de gevonden thematische waarden die zich voordoen op het discursieve niveau. De tekst, immers een concrete uitwerking van de genoemde opposities, blijkt te maken te hebben met de waarden /nabijheid/ en /dialogaliteit/, naast /verwondering/.

De thematische opposities die zijn getraceerd en de omslag in de benadering van de HERE lijken samengevat te kunnen worden op diepte-niveau in een overkoepelende oppositie. Deze luidt: /afstandelijke verwondering/ vs /nabije verwondering/.

De beide termen uit de overkoepelende oppositie gaan een relatie aan van wederzijdse vooronderstelling (of contrariëteit).

Voortbouwend op de gedachte dat betekenis ontstaat door verschil worden beide termen nu in een logisch vierkant ondergebracht. Op de hoeken van het vierkant worden bovenin de termen uit de oppositie geplaatst. Hun respectievelijke ontkenningen (de contradicties, respectievelijk /niet-afstandelijke verwondering/ en /niet-nabije verwondering/) worden op de beide andere hoeken van het vierkant geplaatst.

Het aldus gecreëerde vierkant geeft niet alleen de plaats weer van de termen ten opzichte van elkaar. Het vierkant maakt ook de beweging zichtbaar in de semantische component én de omslag in de actoriële categorieën (van abstracte termen naar relationele termen), en beschrijft deze adequaat. Dit gegeven blijkt uit de ingetekende pijlen, die de beweging volgen over A (verzen 2-4), via niet-A (vers 5) naar B (verzen 6v). In schema:

Het vierkant dat uit deze analyse naar voren komt maakt twee dingen duidelijk.

Vers 1 is op dit vierkant niet te plaatsen, en dit gegeven bevestigt de eerder uitgesproken hypothese dat dit vers een los segment vormt (zie boven, discursief niveau). Dit vers kan een plaats krijgen in het kader van het zgn. fiduciair contract. De term 'fiduciair contract' wijst op een minimale basis om voor elkaar verstaanbaar te zijn: een voorwaarde die noodzakelijk is om communicatie te doen slagen. In vers 1 wordt een deel van dit fiduciair contract geëxpliciteerd: het gaat hier om een lied, afkomstig van ene David, bestemd voor iemand die bekend staat als de koorleider.

De eerder gesignaleerde insluitingsfiguur of inclusie krijgt een plaats op het vierkant in de relatie van contrariëteit. Dat wil zeggen dat de waarde van verzen 2a-2b de waarde van verzen 10a-10b niet verdraagt en omgekeerd. Wat is er intussen gebeurd?

De afstand is overbrugd (van /afstandelijk/ naar /nabij/). En in deze verandering ligt de belangrijkste beweging van het discours. Dat de psalm een sanctie vormt is boven reeds vermeld. Op het diepste niveau blijkt het te gaan om een sanctie-manipulatie. De beweging van /afstandelijk/ naar /nabij/ dringt zich immers ook op aan de lezer, resp. bidder van de psalm.

Zij is persuasief van aard op een subtiele wijze.

De doxologie in verzen 2a-2b vloeit voort uit een stuk plichtsbesef.

De doxologie in verzen 10a-10b komt voort uit beleefde religiositeit van de mens - degene die deze psalm van betekenis voorziet.

Het 'aanschouw' in vers 4a betekent door haar punctualiteit de omslag van afstandelijkheid naar de ontkenning van de afstandelijkheid. Hier krijgt de syntaxis van het discursieve niveau de juiste plaats.

Evaluatie

De semiotische analyse van de vertaling van psalm 8 heeft zich met name gericht op de semantische component. Deze component heeft op de diverse niveaus de belangrijkste inbreng in het proces van betekenisvormgeving. Eén en ander blijkt samen te hangen met het sanctionerende karakter van de tekst.

De sanctie en de instantie die deze sanctie naar voren brengt (de destinator) lijken cognitief van aard. Verhaal-technisch gesproken gebeurt er daarom in psalm 8 op het eerste gezicht niet veel. De transformatie binnen de tekst voltrekt zich dan ook door een verschuiving van waarden die worden toegekend aan de relatie tot de HERE.

Deze verandering van de relatie tot de HERE voltrekt zich aan de enunciataire (i.c. de bidder van de psalm). Zo kunnen we dus wél zeggen: bidden maakt anders. De narratieve reeks voltrekt zich op het cognitieve vlak, en is nauwelijks geëxpliciteerd in de tekst.

De conclusie dat er een andere relatie ontstaat tussen de bidder van psalm 8 en de HERE trekt een wissel op het opschrift boven de psalm. Dit opschrift luidt: De mens, de kroon der schepping Gods. In dit opschrift wordt de dominantie van de oppositie /afstand/ vs /nabijheid/ genegeerd.

Belangrijker echter dan de afwijzing van het opschrift is het gegeven dat de analyse aantoont dat de bladspiegel niet terecht is. De witregels, waarop aan het begin reeds gewezen is, blijken een segmentatie te suggereren die inhoudelijk niet is vol te houden, met name op de diepere niveaus. Vandaar ons pleidooi voor een bladspiegel zonder witregels.

Niet alleen omdat de bladspiegel in de praktijk van het lezen en interpreteren een lezer-sturend karakter heeft, maar bovenal omdat een 'neutrale' bladspiegel ten aanzien van de segmentatie de creativiteit van de analyse bevordert.

Een aaneengesloten tekst-weergave doet tevens meer recht aan de inhoudelijke functie van de inclusie die gevormd wordt door de verzen 2ab en 10ab. Isolatie van de inclusie, zoals het geval is in de uitgaven van de nieuwe vertaling, suggereert een woord-herhaling van gelijke strekking, die uitsluitend nuttig is voor afbakening.

De inclusie blijkt echter bij nader beschouwen juist de dynamiek van de psalm te onderstrepen.

Noten

1. Aan de analyse van Psalm 8 hebben bijgedragen: Mieke Breugelmans (TFT), Jan Holman (TFT), Jeroen Kwaaitaal (KTU), Nico de Lange (RUU), Jacques Maas (KTU), Janke Schonewille-Swierts (RUU), Wim Schot (RUU), Arnold Smeets (TFT), Willem Marie Speelman (TFT).
2. Uitgave in opdracht van het Nederlands Bijbelgenootschap, Haarlem 1951.
3. De semiosis (de substantie) is gerealiseerd op papier. De grafische expressie vormt mede een object van de analyse. De literaire expressie is buiten beschouwing gelaten.
4. Vgl G. Lukken(red), Semiotiek en christelijke uitingsvormen. De semiotiek van A.J. Greimas en de Parijse school toegepast op bijbel en liturgie (Hilversum 1987), p. 12. Zie voorts A. J. Greimas/J. Courtés, Analytisch woordenboek van de semiotiek I, vertaling door K. Joosse/P. de Maat (Tilburg 1987), p. 475.
5. Vgl. Lukken, Semiotiek, 41.
6. Bron: J. Maas/N. Tromp, Constructief bijbellezen. Zelfstandig en actief in de bijbel lezen: een semiotische methode (Hilversum 1987).
7. Semiotisch gesproken kunnen we eigenlijk slechts over het onderzoeksobject spreken als over het énoncé. In het kader van dit artikel, dat zich beperkt tot een uiting in de vorm van gedrukte letters op

papier, hanteren we de term 'tekst'.

8. Deze term dient te worden gelezen in relatie tot het (meest abstracte) diepte-niveau dat direct onder het oppervlakte-niveau ligt. Het oppervlakte-niveau is abstracter dan de discursieve structuren die hiervoor zijn behandeld.

9. Sanctie-categorieën kunnen pragmatisch van karakter zijn (eenvoudig gezegd: "Wie zoet is krijgt lekkers" vormt een euforische pragmatische sanctie). Daarnaast kunnen deze categorieën cognitief van karakter zijn (bijvoorbeeld wanneer de vraag "Ben ik in mijn opzet geslaagd?" positief, dan wel negatief beantwoord wordt).